

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Van boven daalt een engelschaar

Naar:

„Vom Himmel kam der Engel Schar”

1. Van boven daalt een engelschaar
en maakt aan herders openbaar
dat God aan mensen vrede geeft
in wie Hij welbehagen heeft.
2. Eén engel spreekt met blijde stem:
„Vrees niet, maar ga naar Bethlehem:
een kind ligt in een kribbe neer, –
't is de Gezalfde van de HEER!”
3. Zo kwam, naar der profeten woord,
uit Davids huis de Heerser voort,
in Bethlehem, die kleine stad,
naar Micha aangekondigd had.
4. Geen dag was zo aan vreugde rijk:
de Zoon van God werd ons gelijk,
Hij werd een mens van vlees en bloed,
kwam ons als broeder tegemoet.
5. Wat deren ons nog dood en hel?
God zelf is onze metgezel!
Hoe nog de Satan woedt en tiert:
de Zoon van God, Hij zegeviert!
6. Hij maakt ons van de zonde rein.
Laat Christus onze blijdschap zijn:
de Held die ons terzijde staat,
die in de strijd ons niet verlaat.
7. Houd moed, de overwinning wacht!
In Hem zijn wij van Gods geslacht.
Dank God de Heer te allen tijd
met vreugde en vrijmoedigheid.

*Martin Luther (1483-1546)
Vertaling: Joop Klein*

Melodie: „Vom Himmel hoch da komm ich her” (Liedboek 133)

Christusfeest 1984

- 1 In den beginne was het woord,
op aarde is zijn stem gehoord
die spreken wil tot elk geslacht,
Hij werd geboren in de nacht.
- 2 Hij werd geboren in de nacht
die al het licht heeft voortgebracht,
aan zon en maan zijn teugel legt,
Hij is de Heer, Hij werd een knecht.
- 3 Hij is de Heer, Hij werd een knecht,
op Hem wordt alle last gelegd,
Hij woont temidden van het kwaad,
Hij troont in onze lage staat.
- 4 Hij troont in onze lage staat
waar al wat leeft verloren gaat,
Hij kwam toen niemand naar Hem riep,
dit licht dat zoveel luister schiep.
- 5 Dit licht dat in het duister sliep
is God die ons bij name riep,
Hij roept totdat Hij wordt gehoord,
in den beginne was het woord.

Tom Naastepad is de dichter van Gezang 150. De eerste regel is letterlijk het begin van het evangelie naar Johannes. Het is een van de mooiste kerstliederen die we nu bezitten. De meeste blijven steken in de stille nacht bij de kribbe en stal. Maar dit lied omspant het hele evangelie van het Woord dat vlees geworden is en onder ons heeft gewoond. Weloverwogen heeft de dichter zijn woorden gekozen bij de sprekende, verhalende melodie van Ps. 134. In het Compendium (achtergrondinformatie bij de 491 Gezangen) geeft hij leerzame tekst en uitleg, belangrijk ook voor de beoordeling van andere kerstliederen. Hij vertelt: het werd „een lied van vijf strofen, waarbij de laatste regel van elke strofe tevens de beginregel werd van de volgende strofe, met een kleine, doch belangrijke variant van de 4e naar de 5e strofe. Om de laatste regel van de laatste strofe niet in de lucht te laten hangen maakte ik die weer identiek aan de beginregel van de eerste strofe: 'in den beginne was het Woord', zodat een gesloten kring ontstond als van kinderen die elkaar bij de hand houden.

DOOR E. R. POSTMA EINDHOVEN

Bij zult een streng gesloten vorm kon een tekst ontstaan die het tégendeel van een kringloop laat horen. Het gaat met Kerstmis... over de zelfopenbaring naar buiten van het Woord, dat niet rust voordat het wordt gehoord. Het gaat over een echte geschiedenis, een gebeurtenis, een geboorte, een lijn die voortgaat, en daarom staat in de 1e strofe: 'die spreken wil tot elk geslacht', en in de laatste: 'hij roept totdat Hij wordt gehoord'. Dat is een hele geschiedenis: van 'spreken' tot 'gehoord worden'.

Het is precies de geschiedenis van Golgotha en Opstanding; en daarin is vervat onze anti-geschiedenis van niet-willen-horen. Vandaar dat in de strofen 2-3-4 gesproken wordt over een Heer die knecht geworden is en over die bittere vergeefsheid van zijn komst toen niemand naar Hem riep. Wij roepen Hem niet, maar Hij roept ons. 'Ik ben gevonden door hen die Mij niet zochten'

(Rom. 10 : 20). 'In den beginne was het Woord': zijn Woord en niet het onze. Hij heeft het eerste en het laatste woord!'. Zo Tom Naastepad – goede woorden om over na te denken bij onze, vaak romantische, kerstfeest-viering.

*Het is weer kerstnacht Heer,
de kerstnacht heeft zijn
plagen,
er werd in Rotterdam een
straatmeid doodgeslagen,
waaraan de wereld niet zo
bijster veel verloor:
zoals zij leefde kon het er
toch niet bij door.
Heb meelij met haar ziel: Gij
zijt toch niet gekomen
terwille van 't ontbijt en de
versierde bomen?*

Zo Anton van Duinkerken. Ik moet uit mijn geheugen citeren, want ik las het lang geleden, zo'n dertig jaar terug, in het kerstnummer van de Strijdkreet. Juist: van het Leger des Heils. Nog maar net hebben wij de aktie „Eén voor Afrika” achter de rug, of er glijdt een reclamefolder door de brievenbus, waarin „zeven bekende Nederlanders een 'hoorn van overvloed' aan ideeën en recepten voor een verrukkelijk feestdiner legen.” Kompleet met foto's van deze diners. En Pim Jacobs wenst u „een bijzonder smakelijke Kerst '84 toe!'. Het doet mij denken aan die slager, die in zijn zaak deze kreet had opgehangen: Paastfeest – smulfeest! Hindoe noch Islamiet zullen hierdoor van de christelijke feesten iets wijzer worden. Niet dat feesten een christen onwaardig zou zijn: Israël mocht tenslotte ook zijn feesten uitbundig vieren (vgl. Jes. 25 : 6 v.v.). Maar Anton van Duinkerken zag, waar de ontsparing toe leidde. En het Leger stak de handen uit de mouwen, bekommerde zich om straatmeiden, daklozen, ont-rechten, armen en hongerigen. Lang voor marxistische, materialistische en feministische theologie populair werden en vóór er blijf-van-mijn-lijf-huizen bestonden. Als dat allemaal kan met het evangelie-op-een-stuivertje, wat kan er dan met het „volle” evangelie? Het Leger maakt in elk geval een uitzondering op de constatering van Jules de Corte:

Inhoud

- 377 Martin Luther,
Van boven daalt een
engelschaar (gedicht)
- 378 Ds E. R. Postma,
Christusfeest 1984
- 379 Drs H. de Jong,
Joodse uitleg van het
Nieuwe Testament (slot)
- 380 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 381 D. W. L. Milo,
Weidmansheil
- 382 Drs P. J. van Kampen,
Het grootste in het
kleinste
- 383 Joop Klein,
„Komt allen tot Mij!”
- 385 Drs H. de Jong,
„Geef de keizer wat des
keizers is en Gode wat
Gods is”
- 386 T. Hoekstra,
Amsterdam tussen Beth-
lehem en Troje

Want in de wereld is maar weinig te bespeuren van de aanwezigheid van het Koninkrijk van God, daarom wordt Jezus altijd weer geboren in een grot, terwijl wij zingen achter stijf gesloten deuren.

*Zijt Gij waarop de wereld
wacht
of wachten wij een ander?*

Zo ver-dicht Muus Jacobse Johannes' vraag vanuit Herodes' gevangenis aan de Christus (Gez. 53 naar Matth. 11 : 2-6).

De vraag van de Doper was: zijt Gij het, die komen zou, of hebben wij een ander te verwachten?

„Wij” is in Johannes' mond: Israël. Muus Jacobse breidt dat uit tot „de wereld”. Daarmee transponeert hij de vraag ook naar de twintigste eeuw.

In het laatste couplet (net even anders dan het eerste) benadrukt hij dat nog eens:

*Kom Heer, op wie de wereld
wacht,
wij wachten op geen ander.*

Wacht de wereld inderdaad op dé Christus, op deze Christus? Maar dan wel „in den blinde” zoals Paulus het voor de Areopagus onder woorden bracht: of zij Hem (God) al tastende vinden mochten (Hand. 17 : 27).

En inderdaad, er is een onbestemd verlangen naar vrede en recht, een hunkeren naar veiligheid en geluk. Maar zo min als een christen zich gelegen laat liggen aan een islamitisch feest, zo min bekommert zich een hindoe om het kerstfeest: hij zit er beslist niet op te wachten. Eerst zal hem het evangelie verkondigd moeten worden, wil hij ook maar enigermate beseffen op wie wij, christenen, wachten. De lichtkring is beperkt tot die streken waar het Licht-dezer-wereld is ontstoken. Daar behoeft men niet in het duister te tasten. En daar kan men aan de weet komen, wie en wat deze Christus is, die verwacht werd en wordt.

*Daarnaar ziet heel de
schepping uit,
zij wacht reikhalzend van
verlangen...*

Zo ver-dicht Ad den Besten Paulus „lied” van lijden, hoop en zekerheid (Gez. 89 naar Rom. 8 : 18-24a).

Heel de schepping: dat omvat meer dan alleen mensen. Daar hebben dichters en schriftgeleerden in de bijbel oog en oor voor: de heuvelen omgorden zich met gejuich, de landouwen zijn bekleed met kudden, de dalen tooien zich met koren: zij jubelen elkander toe, ook zingen zij (Ps. 65 : 13 v.). En: dat de stromen in de handen klappen, de bergen tezamen jubelen voor het aangezicht des HEREN (Ps. 98 : 8 v.).

Waar God de Heer zijn schreden zet (Ps. 65 : 10; Gez. 305) is Gods Schepping in haar element, leeft zij op, bloeit zij op. Gods komst brengt de elementen in hun element. Is het een wonder dat heel de schepping daar reikhalzend naar uitzielt?

Toch is dat geen eenzijdig verlangen naar bescherming van het milieu. Er is meer aan de hand dan zure regen en vervuil-

de stromen. Er moet meer gebeuren willen de handen weer van elkaar gaan. Mens en „natuur” zijn door God zelf nauw aan elkaar verbonden. Heel de aarde lag klaar om de mens - Gods beeld - te ontvangen (Gen. 1).

Maar wanneer de mens *als God* (aan God gelijk) wil zijn, sleept hij de schepping mee in zijn val. Zij raakt „aan de vruchteloosheid onderworpen”, verkeert in een staat van „dienstbaarheid aan de vergankelijkheid” (Rom. 8 : 20 v.). Zij leidt een onvruchtbaar slavenbestaan en vreugde en vrolijkheid zijn ver gevlucht.

De schepping zucht, wij zuchten, ja zelfs de Geest zucht (8 : 22-26).

Zijt Gij waarop de wereld wacht of wachten wij een ander? Het wachten was en is op de Christus der Schriften. Op Hem, die héél de schepping heelt, her-schept. Reikhalzend wacht zij op „het openbaar worden der zonen Gods”, d.w.z. op het aan het licht komen van „de heerlijkheid der kinderen Gods” (8 : 19 v.). Eerst wanneer de mens weer in zijn element is, kan héél de schepping weer juichen. Daartoe is Gods Zoon in de wereld gekomen!

Redaktie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Joodse uitleg van het Nieuwe Testament (3-slot)

(Pinchas Lapide over de Bergrede)

Nadat we het hebben gehad over Lapide's kijk op Jezus, over zijn mensbeschouwing en zijn uitleg van het goddelijke gebod, willen we tenslotte nog naar een vierde punt toe: hoe ziet Pinchas Lapide de Schrift? Het antwoord moet zijn: eigenlijk op roomse wijze, in die zin dat hij beide, Schrift en traditie, 'met een gelijk gevoel van eerbied' benadert.

Er heerst op dit punt bij Lapide een onduidelijkheid die mijns inziens kenmerkend is. Dat blijkt uit zijn uitleg van Jezus' woorden in de Bergrede: „Gij hebt gehoord dat tot de ouden gezegd is..., maar Ik zeg u...” (Mattheüs 5). Lapide schrijft: „'Gij hebt gehoord' of 'Er is gezegd', gevolgd door 'En ik zeg u' vormen (...) een bij elkaar horend paar vaste uitdrukkingen uit het basis-vocabulaire van de rabbijnse retorica. De eerste uitdrukking wil zeggen: Jullie hebben dit schriftwoord tot nu toe als volgt geïnterpreteerd, waarop dan of de letterlijke tekst, de gebruikelijke uitleg of de opvatting van de tegenstander wordt geciteerd. Daarop staat er dan: 'En ik zeg u', waarop de nieuwe verklaring

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

van de proponent volgt” (pag. 46).

Maar op pag. 76 worden óók die termen 'gij hebt gehoord' en 'dat er gezegd is' aangehaald, met de toevoeging dat die in het spraakgebruik van de rabbijnen „altijd tot inleiding dienen, voor een woord van God uit de Tora”. Terwijl we op pag. 84 weer lezen: „...omdat de beide inleidingen 'gij hebt gehoord' en 'er is gezegd' zowel in de Bergrede als in de rabbijnse geschriften dienen ter introductie van bijbelse tradities”. Ik kan het niet anders zien dan dat in deze uitspraken Schrift en traditie, de Bijbel en de uitleg van de Bijbel, door elkaar worden gehaald.

In mijn boek over de Bergrede ('Maar Jezus zegt...', Kampen,

tweede druk, 1982, pag. 41) heb ik uiteengezet dat Jezus' woord 'gij hebt gehoord' dat tot de ouden gezegd is' slaat op de mondelinge overlevering van de joden. Bedoelde Hij immers de Schrift zelf, dan zou Hij gezegd hebben: 'gij hebt gelezen dat er geschreven staat' (vergelijk Lukas 10 : 26). Zo zei Jezus bij de verzoeken in de woestijn tot drie maal toe tegen de satan: 'er staat geschreven' (Mattheüs 4 : 4, 7, 10). Als Hij dus in de Bergrede zegt 'maar Ik zeg u...', dan keert Hij zich volstrekt niet tegen de Schrift, maar tegen de mondelinge overlevering van de joden waarin het Schriftwoord door verkeerde uitleg (hetzij door combinatie met een ander Schriftwoord, hetzij door eenzijdige nadruk, hetzij door weglating of toevoeging) schade geleden had en derhalve verminkt werd doorgegeven. Jezus onderscheidt dus juist heel scherp tussen 'er staat geschreven' en 'er is gezegd', getuige ook het verwijt dat Hij de Farizeeërs maakt: „Gij verwaarloost het gebod Gods en houdt u aan de overlevering der mensen” (Markus 7 : 8). Bij Lapide vervaagt dit verschil, omdat in het jodendom de mondelinge overlevering op hetzelfde niveau staat als het geschreven woord van de Bijbel. Bij Lapide worden ze beiden onder één term gevangen: 'bijbelse tradities' (pag. 84).

Let hierop, want ook in de oekumenische theologie van on-

*Dit nummer van „Opbouw”
telt 12 pagina's omdat
het nummer van 28 december
in verband met de feestdagen
komt te vervallen.*

*De redaktie
wenst u goede feestdagen
toe.*

De redaktie

*Causerie voor het Ned. Geref.
Jongerencontact in Amsterdam
over Lapide's laatste boek: 'De
Bergrede', utopie of program?,
Ten Have, Baarn, 1984.*

ze tijd grijpt dit vervagende denken om zich heen. In plaats van de Schriften van Oude en Nieuwe Testament bij hun duidelijke naam te noemen spreekt men vandaag van 'de joods-christelijke tradities'. Je weet dan niet meer of men de Bijbel bedoelt dan wel de overleveringen van joden of/en christenen. Zoals gezegd, dit is behalve joods ook rooms. Die twee raken hier aan elkaar, en geen protestant – zo lijkt het wel – die het ziet!

Bij Pinchas Lapide tref je verder de opvatting aan dat wij de evangeliën helaas slechts in griekse vertaling hebben. En dat we ze, om ze in hun ware betekenis en strekking te verstaan, eerst terug moeten vertalen in het hebreuws. Nu worden daar door het boek heen verschillende voorbeelden van gegeven, waarvan er mij echter niet één heeft overtuigd.

Zo wordt (om nog eens op Mattheüs 5 terug te komen) ten aanzien van de vier griekse woorden die vijf maal in dat hoofdstuk voorkomen, te weten *ego de lego hūmīn*, dat is: 'maar Ik zeg u', op grond reeds van het grieks, maar nog veel meer op grond van het daarachter liggende hebreuws, de vertaling bepleit: 'en ik zeg u', om zo, door vermindering van het woordje 'maar', het contrast van Jezus' onderwijs met de joodse leeringen van zijn dagen minder scherp te doen zijn. Jezus zou met zijn afwijkingen nergens het grondgebied van het pluralistische jodendom verlaten, aldus Lapide (pag. 45 e.v.).

Maar ik vind dat het griekse persoonlijke voornaamwoord *ego* ('ik'), versterkt door het element *de* (op zichzelf inderdaad slechts een licht 'maar'), met elkáár iets sterker tegenstellends opleveren dan het hebreuws *wa-ani* ('en ik') uit de rabbijnse discussies, omdat in het hebreuws dat persoonlijke voornaamwoord *ani* ('ik') voor de grammatikale constructie niet gemist kan worden, wat met het griekse *ego* ('ik') wel het geval is. Zie bijvoorbeeld in Mattheüs 19:9, waar Jezus in een licht 'tegenover' tot Mozes staande, zegt: *lego de hūmīn*, dat is: 'en Ik zeg u', of: 'Ik zeg u evenwel', zonder het persoonlijke voornaamwoord *ego* te gebruiken.

Het griekse zinsdeel *ego de lego hūmīn* blijf ik derhalve sterk contrasterend vinden: 'Ik daarentegen zeg u', – nog afgezien van het feit dat wat Jezus inhoudelijk tegenover de rabbijnse leeringen stelt ten volle het oordeel rechtvaardigt dat Mat-

theüs aan het slot van de Bergrede neerschrijft: „Hij leerde hen als gezaghebbende en niet als hun schriftgeleerden” (7:29). Wel degelijk plaatste Jezus zich met zijn leer buiten de discussies der rabbijnen. Dat is ook precies de reden waarom zijn Schriftuitleg nergens in de Talmoed aangehaald wordt – iets wat Lapide zou moeten verklaren als hij zo buitengewoon sterk beklemtoont dat Jezus als leraar met zijn beide voeten op joodse bodem staat (pag. 11 e.v.). Temidden van al de leraars van het jodendom die in de Talmoed uit vroeger of later tijd worden geciteerd (Lapide had ze trouwens bij zijn aanhalingen wel eens mogen dateren, zoals in het bekende werk van Strack-Billerbeck zo minutieus gebeurt!) ontbreekt Jezus kenmerkend. Waarom eigenlijk, als Hij toch zo helemaal joods is? Ik ben er dus nog niet zo van overtuigd dat we in het grieks van het Nieuwe Testament eigenlijk een gebrekkige tekst van de evangeliën vóór ons hebben. (Zie hiervoor nader: S. Greijdanus, Het Grieksch de authentieke tekst voor de exegese van het Nieuwe Testament, Kampen 1940, – opeens weer een aktueel geschrift!). Dit is evenwel nog

niet de belangrijkste kwestie. Heel anders wordt het evenwel wanneer het hebreuws en het grieks niet langer als talen maar als denkwerelden worden opgevat. Wat er dan wel niet sneuvelt bij het 'terugvertalen' van het 'grieks' naar het 'hebreuws'!

Zo lezen we ergens bij Lapide: „Dit alles is door de Griekse redacteur (van het evangelie) geschapt, naar alle waarschijnlijkheid om” een „anti-joodse uithaal in een uitspraak van Jezus binnen te smokkelen” (pag. 77). Aha, hier is dus de latere 'vertaling' in het grieks van het hebreuws of eigenlijk aramese oer-evangelie afgeschilderd als een gebeuren met antisemitische trekken! Daarmee schaar Lapide zich in het koor van degenen die van antisemitisme in het Nieuwe Testament durven te spreken.

Misschien weet je dat dit behoort tot het laatste van de theologische mode.

Ik zou op het boek van Lapide nog meer kritiek kunnen leveren. Ik denk dan aan het verpolitieken van de figuur van Jezus, waaraan het zich schuldig maakt. Weliswaar lijkt de Jezus van La-

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

pide op Menno Simons die de politiek roerige Dopers van de zestiende eeuw tot bedaren heeft gebracht (zie pag. 99 e.v.), maar af en toe komt vanachter de gematigde gestalte van Menno Simons de radikale figuur van Jan van Leyden onmiskenbaar te voorschijn (zie pag. 101 e.v.) – precies als in zoveel kerkelijke bevrijdingstheologie. Maar ik zal dat nu niet verder uitwerken. We gaan er een punt achter zetten.

Naast het pad

Het kwam vroeger nogal veelvuldig voor, dat de priesters in de roomse kerk er buiten-echtelijke relaties op nahielden. Soms bevorderden ze daarmee de wetenschap of zelfs de reformatie. Zo was bijvoorbeeld Rudolf Agricola zoon van een priester uit Baflo (Gr.) en Rudolf werd een groot geleerde, die voor de kennis van de klassesieke talen veel betekende en die ook zeer veelzijdig was: een deel van het grote orgel in de Martinikerk in Groningen is voor hem gemaakt. Hij was een „bijbels humanist” evenals Desiderius Erasmus uit Rotterdam, die óók al een zoon is van een pastoor en wat die grote geleerde betekend heeft weten wij allen. Als derde noem ik Johann Heinrich Bullinger, die de jongste zoon was van een Zwitserse pastoor. Hij werd de opvolger van Zwingli; hij was dé reformator van Zwitserland en leerde geheel in de lijn van Calvijn. Zo zou ik met enige moeite tien of meer mannen van naam kunnen noemen, die een priester tot vader hadden, maar deze ondeugende inleiding gebruik ik als aanloopje voor een serieus thema.

Ik denk aan Hendrik Poels, gestorven in 1948, die de echte pastor was van de mijnwerkers

Pastorale Notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

in ons Limburg. Maar Poels was van huisuit een geleerd Oud-testamenticus en geen parochie-geestelijke. Hij was te kritisch en werd weggepromoveerd naar een universiteit in Amerika. Ook daar bleef de verdachtmaking hem achtervolgen. Hoewel hij persoonlijk met de paus bevriend was, degradeerde deze hem, al schijnt er een misverstand in het spel geweest te zijn: de paus zou twee namen doorelkaar gehaald hebben.

In ieder geval: Poels had voortaan zich van publicaties te onthouden en onder de mijnwerkers te arbeiden. Zijn biografie (Colsen) ziet daarin Gods leiding, want dit pastoraat was meer dan de leerstoel aan de universiteit en, zegt Colsen, men moet niet overdrijven. Men kan het betreuren dat r.k. wetenschapsmensen gebonden zijn aan de kerkleer en dus niet „vrij” kunnen onderzoeken, maar dat is niet zo. De kerk

dwingt niemand om te leren wat hij zelf zo niet ziet, doch de kerk eist slechts dat men zwijgt over was men gevonden heeft en wat niet strookt met de kerkleer.

Wij hadden, het is al lang geleden, eens een predikantenconferentie. Ds D. K. Wielenga besprak een theoloog van onze tijd, maar de conclusie was, dat die man een ketter is. Wat hij leert, deugt niet. Toen was de eerste die een vraag stelde een jonge broeder in ons midden, die vroeg hoe het toch komt dat de theologen die niet deugen, zo boeiend schrijven, terwijl de boeken uit eigen kring, van rechtzinnige theologen, zo verschrikkelijk saai zijn. De vraag was naast het onderwerp, maar wel in de roos.

Er moet toch ruimte zijn voor mensen die met hun Schriftstudie verder komen dan we tot nog toe waren. Een goed Schriftgeleerde brengt niet alleen oude maar ook nieuwe dingen tevoorschijn.

Wat hij zegt, kan wel eens van de gangbare mening afwijken of niet hetzelfde zijn als wat in de belijdenis staat, maar als hij z'n mond houden moet, is het ook niet best. Dan vraagt in elk geval de jeugd al gauw of er niet een raam open mag. Het is te hopen dat het onderling vertrouwen blijft, ook in '85.

Verbaasd heeft mij het boek van Lapidé over de Bergrede niet. Joods geloof is joods geloof en het is het mijne niet. Wat me wel verbaast is dat christenen hier zo mee wegllopen. Ik schrijf dat grotendeels toe aan het identiteits-verlies van de christelijke gemeente tegenover het jodendom.

Het joodse oefent vandaag een grote bekoring op veel christenen uit. Dat wordt bevorderd door het feit dat christenen tegenover joden een slecht geweten hebben, na al die miljoenen doden in de concentratie-kampen. Kritiek op het jodendom is nu onwelkom geworden en staat zelfs onder verdenking van antisemitisme. De neiging is aanwezig om het christendom en zelfs het Nieuwe Testament voor dat verschrikkelijke kwaad verantwoordelijk te stellen. Dat is echter onjuist. De grote getuigen van het christelijke geloof hebben (met uitglidingen, dat is waar) steeds getracht het verschil met de synagoge geestelijk te benaderen, in navolging van hoe het Nieuwe Testament dat doet. Zij zouden zich met verontwaardiging hebben afgekeerd van de antisemitische konklusies die nuchter christelijke heidenen daaruit getrokken hebben.

Het is ook volstrekt niet zo dat het verschrikkelijke antisemitisme uit die geestelijke bestrijding als noodzakelijke konsekwentie wel moest volgen. Stel je voor! Dan zou elk diep geestelijk verschil tussen mensen verdoezeld moeten worden uit vrees voor een ongeestelijke verwerking ervan. Alleen onverschilligen kunnen daar belang bij hebben. En een vriendelijkheid naar de joden toe die op zulke verdoezeling berust zullen wij in onze levenstijd nog weer zien omslaan in haar tegendeel, is mijn overtuiging. Teken daarvan zijn reeds aanwezig.

Daarom zeg ik: hou het verschil met de synagoge geestelijk. Dan zul je het ook kunnen beperken en vrijwaren van emotionele vertroebeling. Dan word je behoed voor ophemeling en verguizing van de joden, want die konden wel eens elkaars keerzijden zijn. Hou het verschil geestelijk, dan zullen jullie nazaten zijn van die gereformeerden die in de tweede wereldoorlog beslist nee zeiden tegen het joodse geloof en die even beslist nee zeiden tegen het antisemitische heidendom van Adolf Hitler en die vervolgde joden met gevaar voor hun eigen leven in hun huizen hebben opgenomen.

Weidmansheil of: een voorspoedige weg

*Ons verhaal *) begint met een ware geschiedenis, vier duizend en vijftig jaar geleden gebeurd.*

Daar woonde in het Zuiderland van het huidige Israël, ongeveer waar nu Beërsjeba ligt, een zwerfende familie. Een stelletje ontheemden zogezegd. Izaäk ben Ibrahim en zijn Chaldeese vrouw Rebecca hadden nog laat twee zonen gekregen. De jongens waren tweelingen – maar zo tegengesteld als twee-eiige tweelingen maar kunnen zijn. De „oudste”, Ezau, was een ruige jongen, behaard en onverschillig. Hij nam de mooiste heidinetjes die hij tegen het lijf liep, was een geboren avonturier, een geboren jager en de trots van zijn vader. De „jongste”, Jacob, keek de kat uit de boom, wist goed wat hij wilde, bleef nog wat bij moeder thuis en bewaakte de kleine kudde, het familiekapitaal. Hij was allerm minst ruig, eerder het type van de gladgeschoren heer, de gladjanus. En... hij was de oogappel van zijn moeder!

Ach, wat maakt vijf minuten leeftijdsverschil nu helemaal uit?

In die tijd: alles! De „oudste” zou de stamboom voortzetten, familiehoofd worden en een dubbele portie erven. De „jongste” zou krijgen wat er over bleef. Het is nu eenmaal ongelijk verdeeld in deze wereld. En wat de zaak nog ingewikkelder maakte: over deze tweeling was vooraf een paradoxale Godsspraak gehoord: „de meerdere zal de mindere dienen”.

Dat voorspelde grote moeilijkheden, want adat is een taai ding. Dat bleek al vóór de geboorte: ze bakkeleiden in de moederschoot, tot groot ongenoegen van Rebecca. Dat bleek ook bij de geboorte, want Jacob hield zijn broertje bij de enkel vast, als om diens eerstgeboorte te verhinderen. Dat bleek bij het opgroeien: de jongens hadden niets gemeen en Ezau leerde al gauw, dat hij broer Jacob in de gaten moest houden.

Vader Izaäk ben Ibrahim beleefde er geen schik van. Onvrede in huis, botsingen buitenshuis, meningsverschillen met zijn vrouw

*) Zoals de lezer zal merken is dit artikel geschreven voor het kerstnummer van „De Ned. Jager”, een blad dat zich nu en dan openstelt voor een stukje evangelie. Misschien willen onze lezers daarvan ook wel eens proeven?

DOOR
D. W. L. MILO
DALMALLY

– het maakte hem ziek! Hij werd blind, afhankelijk, dacht aan zijn levenseinde. Bovendien hinderde hem de Godsspraak: dat de meerdere de mindere zou dienen. Dat wilde hij voorkomen, tot elke prijs.

Daarom riep hij zijn lievelingszoon Ezau bij zich. „Ga er op uit”, sprak hij, „schiet een leker stuk wild, maak het klaar zoals alleen jij het kunt, en we gaan samen fijn dineren. Daarna zal ik je mijn zegen geven, voor ik sterf”. – En Ezau ging.

Maar in een zwerverstent hebben de muren oren. Achter het gordijn had Rebecca alles afgeluisterd. Ze riep háár lievelingszoon Jacob bij zich. „We moeten vlug zijn” – zei ze – „of de eerstgeboortezegen ontgaat je. Slacht een paar bokjes van onze kudde, laat de rest aan mij over, en je brengt het „wildbraad” bij je blinde vader, lang voor Ezau terug kan zijn”.

Jacob overzag de risico's terdege. Als zijn vader het bedrog ontdekte zou zijn zegen een vloek worden. Als hij het niet ontdekte zou Jacob levenslang oorlog met zijn broer hebben. Maar hij was handig genoeg om aan moeder's plannen mee te werken.

ken. En zo kwam hij, veel eerder dan Izaäk verwachtte, hem met zijn „wildbraad” verrassen.

„Hoe ben je zo vroeg terug?”, vroeg Izaäk. En onbewogen antwoordde de huichelaar: „uw God heeft mijn weg voorspoedig gemaakt, ik had weidmansheil”. Zo stal hij de patriarchale zegen, die voor broer Ezau bedoeld was. Einde van de jacht, zonder haláli.

Wat die zegen dan inhield? Het beste van de aarde. Overvloed van koren en wijn, van leven en blijdschap. Stamhoofd, heerser over je broers, en een weldaad voor de hele mensheid zijn. (Want een gezegend mens is niet iemand, die zegeningen ontvangt-en-vasthoudt – maar iemand die zegeningen ontvangt-en-doorgeeft.) Nu, zo'n zegen was nog wat anders dan ons „weidmansheil”, nog wat meer dan „onze allerbeste wensen”. Zo'n zegen was een cheque aan toonder, getrokken op de Grote Bankier boven, die alle zegeningen in monopolie bezit en uitdeelt!

En nauwelijks had Jacob zijn hielen gelicht of Ezau kwam thuis, met zijn legale jachtbuit. Om van het bedrog te horen. Om, schreeuwend van ellende, een reterend zegentje te ontvangen: armoede, ondergeschiktheid, en wellicht enige vrijheid die met wapens zou moeten worden bevochten. Vraag niet naar de komende tonelen. Jacob heeft zich 14 jaar voor zijn broer's wraak moeten verschuilen. Zonder van zijn „weidmansheil” te genieten.

—o—

Dit oergemene bedrog heeft de afgelopen 4050 jaren overleefd. Het geluk is nog met de handige jongens, de doelbewuste succesjagers, de onweidelijke schoolers.

VERSCHEENEN:

Een bundeling van een reeks artikelen welke geplaatst zijn in „Opbouw”.

u groeten

Claudia en Pudens

door D. W. L. MILO

De brochure is onderverdeeld in elf hoofdstukken, t.w.: 1. Claudia en Pudens; 2. Linus; 3. Caractacus; 4. Wie was Pontius Pilatus?; 5. Het stralende einde van Petrus; 6. Wat is heel Israël?; 7. Wat zijn verloren schapen?; 8. Zijn Gods beloften uitvoerbaar?; 9. Waarheen trokken de apostelen?; 10. De Kelten; 11. De vroege Britse Kerk.

U kunt deze brochure bestellen door overmaking van f 6,— op postgiro 575663 t.n.v. G. de Kruijff, Waterhoenlaan 60, 3704 GZ Zeist. Met vermelding „Claudia”.

Zelfs in de jacht – een bedrijf aan zoveel bepalingen gebonden – ontloop je het immers niet? Bij een van mijn allereerste varkensjachten schoot ik een geringe overloper in de eerste drift: beginner's luck. Bij de tweede drift trad echter een kapitale keiler uit – o wonder, eveneens in mijn sector. Ik wachtte tot hij buiten de schutterskring zou komen, klaar om dan mee te zwaaien. Maar lang voor hij vrij was schoot een buurman tussen diverse benen door en de keiler lag. Men wenste hem weidmansheil. Tegen mij mompelde hij: „ik wist dat jij er al een had”.

Een Indischman vertelde van een grootse drijfjacht op Borneo. Hij was daar politie-officier en een der drijvers meende reden te hebben, de man gunstig te stemmen. „Allah zal u vandaag alle weidmansheil geven dat u wenst”, fluisterde hij de officier in. En zie daar: de hele morgen kreeg onze schutter aanloop, schot na schot gaf hij af, stuk na stuk viel, tot hij er misselijk van werd. Want hij kende de Indische bezweringspraktijken. Dit was geen eerlijk spel. Toen bij de picnic algemeen de vraag werd gesteld hoe hij zo'n ongekend jachtgeluk kon hebben – zei hij korzellig: „jij mag vanmiddag met mij ruilen en ik neem een zijpost”. Maar die middag nam ook het wild die zijpost en alle jagersvreugde was afwezig.

En is zo het leven niet ongeveer? De hele mensheid jaagt op geluk en succes, legaal en illegaal, weidelijk en onweidelijk. Met middelen boven tafel en middelen onder tafel. Rijke jongens hebben de pachtprizen opgejaagd en de kleine man het veld uit gejaagd. De predatoren bejagen de kleintjes. De jagers bejagen het wild. De stropers bejagen andermans wild. De anti's bejagen de jager, legaal en illegaal, fatsoenlijk en schandalig. Waar het recht in de weg staat wordt het recht terzijde gesteld. In deze jungle maken rijken jacht op armen, leveren sommige mensen voedsel en wapens aan beide partijen van een burgercorlog, verdienen handige jongens miljoenen aan de dood van tienduizenden kinderen. Allemaal weidmansheil? Zakengeluk? Voorspoedige weg?

De Grieken en Romeinen hadden een god, die handelaars en dieven beschermde. Hij heette Hermes oftewel Mercurius. Hij stond er op gevleugelde voeten achter, wanneer eigendom van bezitter verwisselde, of dat nu legaal of illegaal gebeurde. En een van onze eigen goden – de

E.E.G. – laat arme landen premies betalen aan rijke landen, volgens de richtlijnen daarvan zijnde. In het buurland moesten drie politieke topfiguren dit jaar aftreden: questions de monnaie. En zullen we het RSV-schandaal even trachten te vergeten? Om van de ABP te zwijgen? In dat beestenspul zitten we. En trachten ons geweten schoon te houden.

—o—

Maar zo blijft het niet! De God van Ibrahim, Izaäk en Jacob heeft het zo niet gewild. Hij laat het er niet bij zitten. Hij had zijn zegen aan Ibrahim gegeven: in u zullen alle volken der aarde

gezegend worden. Hij houdt zijn afspraken wel – wát wij er ook van maken! En al was de cheque gestolen, zij werd wel uitbetaald. Uit het geslacht van de handige Jacob werd Juda geboren, werd koning David geboren, werd later het meisje Maria geboren en werd – op Gods tijd en wijze – de Messias geboren, die het Recht onder ons terugbrengt.

Het pleit is beslist. Godzelf gaf zijn Zoon, aan het begin van onze jaartelling, die orde in deze jungle brengt. In Hem zullen alle volken der aarde gezegend worden. Godzelf verzoende deze verlopen schepping met Zichzelf. De uitwerking is nog maar een kwestie van tijd, waarschijn-

lijk van zeer korte tijd. Wie „weidelijk” is komt dan aan zijn trekken en mag van geluk spreken. Wie het onrecht en eigenbelang prefereert komt ook aan het licht en zal de voosheid van zijn gestolen weidmansheil ervaren. En gelukkig zij die jagen op recht en gerechtigheid: zij zullen goede tijden beleven. De bergen van Schotland zullen vrede dragen, de heuvels van de Veluwe heilig recht. Er komt een nieuw begin. Er komen nieuwe kansen.

A propos weidgenoot – ik wens je een gezegend Kerstfeest en een voorspoedige weg: recht op de Verlosser van deze wereld aan. Weidmansheil!

Het grootste in het kleinste

Zou God dan waarlijk op aarde wonen? De hemel, zelfs de hemel der hemelen, kan u niet bevatten...

Salomo's gebed in 1 Koningen 8 vers 27

... met Christus, want in Hem woont de volheid der godheid lichamelijk.

Paulus in Kolossenzen 2 vers 9

Van buiten of van binnen

Ondanks hun verbeterde strijd worden de kinderen in de richting van de stal gedreven. In die stal bevindt zich het afzichtelijke monster, dat door de vijanden als godheid wordt vereerd. Niets is erger dan door die deur naar binnen te moeten gaan!

Tenslotte valt aan dat lot niet meer te ontkomen. De vijandelijke overmacht dringt hen die deur binnen, maar wat een wonder! Volkomen anders dan ze vermoedden is die stal van binnen géén stal... Er is een hele wereld daarbinnen: bomen, bloemen, dieren, koningen en koninginnen. En er is geluk!

(Tiriaan) „keek opnieuw om zich heen en kon zijn ogen bijna niet geloven. Er was een blauwe lucht boven hem, en zover zijn oog kon zien strekte zich grasland onder zijn voeten uit. En al zijn vrienden om hem heen, lachend. „Het lijkt wel”, zei Tiriaan, „dat de Stal, zoals je hem van binnenuit ziet en de Stal, zoals je hem van de buitenkant ziet, twee verschillende plaatsen zijn.”

„Ja”, zei heer Digory, „zijn binnenkant is groter dan zijn buitenkant.”

„Ja”, zei koningin Lucy, „Ook in onze wereld had een Stal eens iets in zich dat groter was dan onze hele wereld.” Het was de eerste keer dat ze het woord nam en uit de tinteling in haar stem begreep Tiriaan nu waarom. Ze had alles nog dieper ingedronken dan de anderen. Ze was te gelukkig geweest om iets te kunnen zeggen...

Je denken voorbij

Een episode uit *The Last Battle*, het laatste deel van C. S. Lewis' onvolprezen Narnia-serie. Zeven boeken over een sprookjeswereld, waarin een paar kinderen terecht komen.

Zelden lees je in (kinder)boeken zoveel theologie; zelden ook kun je de kwaliteit van boeken zo ondubbelzinnig bevestigen.

De door mij gecursiveerde zin bevat immers theologie, christelijke theologie. Een korte, maar

kernachtige zin, over de Incarnatie, de Vleeswording van Christus.

Daar heb je het wonder! Iemand die het hele heelal vervulde met Zijn heerlijkheid viel op te zoeken en te vinden in een scha-

mele kribbe, in een vast niet bijzondere stal.

Inderdaad, „zijn binnenkant is groter dan zijn buitenkant”, om het voorafgaande nogmaals te citeren.

Daar raak je niet over uitgedacht. De Oude Kerk raakte er niet over uitgezongen. Als men in het Credo de woorden hoorde: „homo factus est” (Hij is mens geworden), knielde de gemeente neer. Het gebeurt in bepaalde delen van de Rooms-katholieke Kerk nog, tot op de dag van vandaag. Het gaat hier om een onuitsprekelijk wonder; daarbij past slechts lofprijzing en knielen.

Irenaeus

De eerste die echt een poging doet het wonder van Christus' geboorte theologisch te bedenken is Irenaeus. Hij heeft Polycarpus nog gekend, de eerbiedwaardige bisschop van Smyrna, die op hoge leeftijd ter dood werd gebracht voor zijn geloof; zo ongeveer de eerste bekende martelaar na Stefanus. En Polycarpus had de Evangelist Johannes nog gekend, volgens de overlevering. En die had op zijn beurt Christus nog gekend! Drie generaties bij Christus vandaan schrijft Irenaeus over dat grote wonder: Christus, Gods Zoon is mens geworden, echt mens.

Irenaeus was bisschop – zeg maar: voorganger – van de gemeente van Lyon, in het Franse Rhône-dal. Ook al was de stad toendertijd nog geen schaduw van de miljoenenstad die wij nu, voortsnellend op de Autoroute de Soleil, zien liggen, er was een belangrijke gemeente. Ze hadden behoefte aan een goede voorganger. En die kregen ze, al moest hij van ver komen. Want Irenaeus kwam uit het tegenwoordige Turkije. Dat over (vervolg op pagina 384)

DOOR
P. J. VAN KAMPEN
ZEIST

„Komt allen tot Mij!”

Tekst: Joop Klein
Melodie: Nan Los-Laros

1. De Meester trok het lot zich aan
der afgetobde schare:
met heel zijn hart was Hij begaan
met wie verloren waren.
Zij dwaalden zonder herder rond,
soms luistrend naar de ene
en dan weer naar de andre mond,
maar zonder hoop of vrede.
Hij is de Zoon des Vaders!
2. Toen Hij hun moedeloosheid zag,
werd Jezus diep bewogen:
Hij dooft geen vuur dat smeult in 't hart,
breekt niet wat is gebogen.
„Kom tot Mij, al wie gaat gebukt,
al wie is moegestreden:
door Mij wordt niemand neergedrukt,
want Ik geef u mijn vrede.”
Hij is de Zoon des Vaders!
3. „De vreemde last die God niet gaf,
die zwaar is om te dragen,
neem Ik u van uw schouders af,
want dat is Gods behagen.
De Gode aangename tijd
is heden aangebroken:
de slaven worden uitgeleid,
hun boeien zijn verbroken.
Ik ben de Zoon des Vaders!”
4. „Kom, luister naar mijn onderricht:
Ik leid u tot het leven!
Mijn juk is zacht, mijn last is licht
en zal u vreugde geven.
Ik heb in alle needrigheid
uw schuld op Mij genomen,
Ik leer u in zachtmoedigheid, —
laat allen tot Mij komen.
Ik ben de Zoon des Vaders!”
5. „Wie Mij wil volgen, draagt zijn kruis
met vreugde en met vreze.
Mijn Vader bouwt voor hem een huis:
daar zal hij bij Mij wezen.
Al wat hij vraagt, dat geef Ik hem,
Ik stil al zijn verlangen:
de vrede van Jeruzalem
zal hij om niet ontvangen
als gift van onze Vader!”

- 1e str.: Mat. 9 : 36; 16 : 16;
2e str.: Mat. 12 : 20; 11 : 28;
3e str.: Luk. 11 : 46; 4 : 19-21; Joh. 5 : 36, 37;
4e str.: Mat. 11 : 29, 30;
5e str.: Luk. 9 : 23; Joh. 14 : 2, 3, 14, 27.

(Vervolg van pagina 382)

Het grootste in het kleinste

de internationale betrekkingen in de kerk van toen. Ook in de tijd dat de Kerk slechts een gedulde minderheid was, werd al gestaan op contacten die wereldwijd waren.

Tussen 180 en 190 van onze jaartelling, nu dus 18 eeuwen geleden, schrijft Irenaeus zijn dogmatisch levenswerk: *Tegen de Ketterijen*. (In de literatuur wordt er vaak naar verwezen onder de latijnse titel *Adversus Haereses*, wat hetzelfde betekent; het oorspronkelijke werk werd overigens in het Grieks geschreven.)

Naast vele andere dingen die aan de orde komen (zo wordt uitvoerig ingegaan op de sacramenten, die Irenaeus direkt in verband brengt met zijn theologie van de Incarnatie) gaat het hem om de werkelijkheid en het centrale van de Vleeswording. Christus is in het vlees gekomen; de Bijbel leert het zo. Het is ook nodig! Voor ons en voor onze verlossing.

Als al die opvattingen voorkomen in een boek dat, naar eigen zeggen, „tegen de ketterijen” is gericht, dan moeten we feitelijk wat méér weten van de ketterijen in die dagen. En daar weten we nogal wat van; er valt een heel leven aan studie van Gnostiek en Docetisme te wijden, gezien de grote hoeveelheid literatuur van en over hen.

Wellicht is het onwils om in dit verhaal stil te staan bij de Griekse filosoof Plato, bij Basilides en Valentinus of bij Marcion (hoewel deze laatste wordt genoemd in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 9; hij wordt daar geciteerd als een van degenen die men niet moet geloven!) Slechts een paar opmerkingen mogen hier voorlopig volstaan:

Een schijn van menselijkheid

We moeten beseffen dat er in Irenaeus' dagen een totaal ander denk- en gevoelsklimaat heerste dan tegenwoordig het geval is. Centraal in het wijsgerig denken van die dagen stond het grote verschil, de klóóf, tussen het geestelijke en het stoffelijke. Het geestelijke was uit God, de Bron van Licht, de eindeloos Verhevene, die niet voor het ontstaan van deze stoffelijke werkelijkheid kon worden verantwoordelijk gesteld. Dat laatste was in het leven geroepen door een veel lagere godheid, veelal „Dimiurg”

genoemd, die haast een „tovenaarsleerling” mocht heten. Hij had – buiten en boven zijn competentie – een stoffelijke werkelijkheid geschapen. Had hij het maar nooit gedaan!

Gezien dit alles vonden sommige denkers over deze stoffelijke wereld bijna niets goeds te zeggen. Ook over het lichamelijke was alleen maar met kommer te spreken. De Kerk is door dat denken meer dan eens – en dieper dan men soms denkt – gestempeld geweest.

In elk geval werd God op geen enkele manier in verband gebracht met het lichamelijke. Velen vroegen aandacht voor een heel bóvenzintuiglijke, goddelijke, Jezus.

Was Hij ooit mens geweest? Absoluut onmogelijk, oordeelden zij. Zoals een lichtstraal door een ruit valt en er niet door veranderd wordt, evenzo is de „Logos” Jezus door de Maagd heengegaan – Hij heeft er niets menselijks aan „overgehouden”. (Zulke mensen noem je Docten, naar het Griekse woord voor „schijn”).

Als een buitenaards wezen in een science fiction film, die alleen ogenschijnlijk mens is, zo was ook Hij iemand van Buiten. Om niet tezeer op te vallen, leek Hij mens, maar Hij was het niet. Een soort „God incognito”.

Eveneens vonden Gnostici dat het niet echt belangrijk was of Hij echt, historische aantoonbaar, uit de doden was opgestaan. Het ging tenslotte, suggereerden ze, om een opstanding in onze ziel! Het ging om een tijdloze ervaring. Het was toch veel te banaal te denken dat de komst van een soort Lichtwezen, een godheid, in een categorie viel waarin men kon zeggen (met permissie): „Ik stond erbij en ik keek ernaar”?

Waarneembaar

Maar dat is nu precies wat de discipelen, die apostelen geworden waren, wél zeiden dat het geval was geweest! „Hetgeen was van den beginne, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze eigen ogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben van het Woord des levens...” Zo begint de Eerste Brief van Johannes. Thomas heeft zijn vingers echt in de wonden gestoken! „Wij zijn geen vernuftig gevonden verdichters gevolgd, toen wij u de kracht en de komst van onze Here Jezus Christus hebben verkondigd, maar wij zijn ooggetuigen geweest van zijn majesteit...” (2 Petrus 1 vers 16).

Wij hebben erbij gestaan, wij hebben gezien, gevoeld, gehoord,

ervaren. Het is echt historisch! Tegenover alle okkulte nevels spreekt de Apostolische Geloofsbelijdenis over Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon... die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven...” Niet zomaar in een tijdloze „hogere werkelijkheid”, maar concreet – in die en die tijd. Het is een historisch feit, gebonden aan een bepaalde plaats en aan bepaalde gebeurtenissen. Geen tijdloze ervaring, zoals je die in sommige gnostieke werken van deze tijd kan terugvinden, zowel in de literatuur als in de beeldende kunst.

Hoe anders ...

Hoe anders lijkt dat in onze tijd te zijn. In onze tijd ligt het accent niet op een (al te) goddelijke Christus, maar juist op een maar al te menselijke Jezus. Een „partijganger der armen” is hij genoemd, „de waarachtige mens”. Hij heeft te maken met een „weerloze God”, die er niets aan kan doen, „als het kwaad goede mensen treft.”

Heel anders, denk ik, maar toch – even onevenwichtig! Evenzeer te bestrijden. Dat vond de vroege Kerk. Dat vond Irenaeus ook.

Niet hoe, maar dat ...

Voor alle duidelijkheid, Irenaeus bestreed deze gedachten niet door te zeggen hoe God mens was geworden. Nee, hij zei dat God mens geworden was. Geen mens weet hoe dat heeft kunnen gebeuren. Het is een ontzagwekkend geheimenis. Maar de Schrift leert dat het is gebeurd. En dus zegt Irenaeus het na. En om het onzegbare te zeggen, bedient hij zich van de paradox. Wie de grenzen van de taal en het denkend vermogen voorbij wil gaan, kan of de weg van de poëzie op, of van de paradox, de schijnbare tegenstelling.

Paulus doet al iets dat er wat op lijkt. „...als niet bekend en toch wel bekend; als stervend en zie, wij leven...; als bedroefd, maar altijd blijde; als arm, maar velen rijk makend; als niets hebbend, maar alles bezittend.” (2 Korintheërs 6 vers 8 tot 10). Of, over Christus: „Gij kent immers de genade van onze Here Jezus (Christus), dat Hij om uwentwil arm is geworden, terwijl Hij rijk was, opdat gij door Zijn armoede rijk zoudt worden.” (2 Korintheërs 8 vers 9).

Irenaeus gaat in dat spoor verder: „Het onzichtbare wordt zichtbaar. Die niet in staat is tot lijden lijdt en wreekt zich niet. De rechter wordt berecht. De onsterfelijke sterft. Hij die niet aangeraakt kan worden, wordt met handen aangeraakt en toorn niet.” (Adv. Haer, III, 16, 6)

Dan komt er een uitspraak, die we wel goed moeten opvatten. „God werd mens, opdat wij goddelijk zouden worden.” (Adv. Haer, III, 19, 1) De Duitse theoloog Helmut Echterbach, uit wiens voortreffelijke en goed leesbare boek *Kerkvaders, Ketteren en Concilies* ik deze dingen citeer, vervolgt dan: „Deze zin vat de kern van zijn nalatenschap samen. Voor deze zin leeft en strijdt hij. Van deze zin hangt alles af: dat het geheim van Kerstmis, Gods komst in de reële, lichamelijke werkelijkheid van deze wereld, doorgegeven en geloofd wordt, dat erom gebeden en eruit geleefd wordt, zon-

Help

Papoea's in Nood

Geen kréet die naar U overkomt. Rauwe werkelijkheid die zich in een dagelijks levenspatroon herhaalt.

De Papoea is in nood! Help de Papoea te overleven.

Uw steun is nodig voor:

- ★ hulp aan Papoea-vluchtelingen en -gevangenen;
- ★ onderhoud van gezinnen en weeshuizen;
- ★ medicijnen en medische instrumenten;
- ★ school- en studiegelden;
- ★ inventariseren en doorgeven van nieuws over de Papoea's;
- ★ steun aan het nationaal bewustzijn.

De stichting Hulp aan Papoea's in Nood bestaat al 13 jaar!

Met uw hulp konden we veel goeds doen. Maar er moet méér gebeuren.

Ontzettend veel meer. Help de Papoea's mee te overleven!

Papoeafonds

Postgiro 243000
Bank: Rabo-Ede
Rekening 44 40 72 470

Secretariaat

Van Randwijcklaan 104
3815 MT Amersfoort
Telefoon
033-728690

der aan de waarheid ervan te kort te doen of die te verzwakken. In de grond van de zaak gaat het in de geschiedenis van de Kerk om deze zinsnede, om het mysterie van de Incarnatie. Steeds weer gaat het verloren; nu eens wordt aan het goddelijk, dan weer aan het menselijk aspect te kort gedaan. Juist daarin wordt het goddelijk geheimenis openbaar... Gedurende alle eeuwen in de geschiedenis der Kerk is men bezig deze zin te begrijpen en te verdiepen." (a.w., p. 20).

Natuurlijk kan men zich in paradoxen verliezen. Iets later dan Irenaeus schrijft de kerkvader Tertullianus: „De Zoon van God werd aan het kruis geslagen. Hij schaamde zich niet, want het was een schande. De Zoon van God stierf; het is geloofwaardig, want het is ongerijmd. De Dode stond op; het is zeker, want het is onmogelijk.”

Ik weet niet of het hier niet een soort verlustigen in paradox als zodanig is. Het lijkt haast een literair gegeven, een spel met woorden.

Waar het om gaat

Bij Irenaeus treffen we, mijns inziens, niet zoveel van zo'n spel met woorden aan. Het gaat om het hart van de zaak. Wat bedoelen we ermee, als we belijden dat „Hij in alle dingen aan zijn broeders gelijk” geworden is, „in alle dingen op gelijke wijze (als wij) is verzocht geweest, doch zonder te zondigen”, dat Hij, „hoewel Hij de Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleden.” (Hebreeën 2:17; 4:15 en 5:8) Wijzen woorden als de volgende niet op zijn volkomen mensheid? „Hij nam toe in wijsheid en grootte bij God en mensen”. (Lukas 2 vers 52).

Ter afsluiting wat woorden van de bekende Roomskatholieke kunsthistoricus en theoloog Professor Frits van der Meer. Die zegt in z'n *Catechismus* (editie 1941, p. 123): „Tegen hen – de gnostici en alle doceten – heeft de Kerk de dramatische en aangrijpende echtheid van de mens Jezus als haar enige hoop verdedigd. Niets heeft zij overgelaten van dit vervluchtigde... Christusbeeld: en nog altijd leert zij met een echo uit die tijden dat Christus' verheerlijkte toestand vóór Zijn verrijzenis niet de regel was, maar de uitzondering. Niet de gene die op de golven liep en schitterde als de zon, maar die doodmoe sliep in het schip en steunde op het kruis heeft ons de grootte van Zijn liefde en de waarachtigheid der menswording geleerd.”

„Geef de keizer wat des keizers is en Gode wat Gods is”

Ik wil dit korte ogenblik gebruiken om iets te zeggen over een bekende bijbeltekst die de laatste tijd wat in opspraak gekomen is. Het is dit woord van de Heiland: „Geef dan de keizer wat des keizers is en Gode wat Gods is”.

Tot dusver had ik dit gezegde van Jezus altijd begrepen als een woord dat een prachtige en duidelijke onderscheiding aanbrengt op een netelig gebied, waarop men gemakkelijk in de fout gaat, namelijk dat van geloof en politiek.

Om onze weg door het leven te vinden hebben we in het algemeen al behoefte aan goede onderscheidingen, maar op genoemd terrein is dat helemaal nodig.

Wat fijn dan als de bijbel daar ook voor zorgt!

Wat kunnen we God danken voor de duidelijkheid en de klaarte van Zijn Woord!

Evenwel, nu komen sommigen ons vandaag vertellen dat wij dit Schriftwoord altijd verkeerd hebben gelezen. Het is helemaal niet een tekst die ons helpt om godsdienst en politiek heilzaam uit elkaar te houden (gesteld al dat dat zou moeten!) maar integendeel, het is revolutionaire taal van Jezus, waarmee Hij het startsein heeft gegeven (geestelijk dan) voor de opstand tegen Rome.

Ra, ra, hoe kan dat? Wel, men heeft een blik geslagen in het Nieuwe Testament volgens de grondtaal, het grieks, en daar las men, heel letterlijk vertalend: „Geef aan de keizer terug wat des keizers is en Gode wat Gods is”. Geef terug!

Laat de keizer van Rome zijn verrotte, stinkende geld houden! Jezus spoort dus met zijn gezegde zijn joodse volksenoten die Hem vragen of het geoorloofd is de keizer belasting te betalen, aan zich te bevrijden van dat vervloekte romeinse geld, dat stinkt naar de uitbuiting van zijn volk en naar de vergoddelijking van de keizer.

„Toon mij zo'n belastingmunt” zei Jezus tegen zijn ondervragers.

Middagpauze-dienst van de
'Alle-dagkerk'
14 november 1984.

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

En daaruit zou dan blijken dat Jezus Zelf geen romeins geld, dat hatelijke teken van de vijandelijke bezetting, in zijn zak had. Jezus Zelf was dus al begonnen met het teruggeven aan de keizer. Hij wilde er niets mee te maken hebben, onttrok zich aan het gangbare geldcircuit en raadde nu de mensen aan Hem dat na te doen.

Vindt u dat ook geen verrassende uitleg?

Echter, alles wat verrassend is, is daarom nog niet waar.

Laten we eens gaan kijken. 'Teruggeven' staat er dus letterlijk, zegt men.

Ik ga er nu aan voorbij dat men dit argument ontleent aan de griekse grondtekst.

Die griekse grondtekst van de evangeliën is namelijk voor het overige bij deze heren uitleggers nogal verdacht. Dat grieks van het Nieuwe Testament is maar vertaal-grieks; de eigenlijke waarheid staat in het hebreuws en kan ook eigenlijk alleen maar in het hebreuws worden uitgedrukt, zegt men.

Eigenaardig dan dat nu opeens dat grieks van het Nieuwe Testament mag dienen om het belangrijkste argument voor deze uitleg te leveren. Maar, zoals gezegd, daar ga ik nu maar aan voorbij.

Ik beperk me tot het argument zelf, – : 'terug-geven' staat er, „geef aan de keizer terug wat des keizers is”. Zoals Judas de dertig zilverlingen terugsmet in de tempel, zo zouden wij moeten doen met alle geld van elk onderdrukkend systeem. (Waarom we moeten denken als er 'staat' dat we God het Zijne moeten 'teruggeven', vermeldt de historie niet.)

Maar is dat zo? Staat er dat nu werkelijk, dat 'teruggeven'?

Ach, het argument is eigenlijk belachelijk. De bijbel zegt in het bekende hoofdstuk Romeinen 13 (: 7): „geef belasting aan wie belasting toekomt”.

Daar wordt datzelfde woord 'teruggeven' gebruikt.

Je moet dus volgens de bijbel je belasting 'teruggeven'. Wat zou dat anders kunnen betekenen dan dat we onze belastingen moeten betalen?

Zo moet dan ook dat 'teruggeven' worden verstaan, heel gewoon als 'betalen', 'het verschuldigde geven', en daarmee recht doen aan een vordering. Van de keizer en van God.

Zo simpel is dat.

Het argument heeft werkelijk geen draad om het lijf.

Er blijft dus gewoon staan wat er altijd al stond: „Geef aan de keizer wat de keizer toekomt en geef aan God wat God toekomt”. Wat inderdaad ook de plicht tot belasting betalen inhoudt. Geheel in overeenstemming met de overige leer van de bijbel, dat wij onze overheden gehoorzaam moeten zijn en dat deze gehoorzaamheid aan de overheden begrensd is door de gehoorzaamheid aan God.

Zo is het ons ook door de eerste christenen voorgeleefd. Zij betaalden belasting, zij eerden de keizer, maar zij weigerden hem te aanbidden als was hij een God.

En om die weigering werden ze voor de leeuwen gegoooid. Duidelijk genoeg.

Maar het is zo verdrietig te moeten constateren dat vandaag zoveel duidelijke bijbelteksten tot onduidelijkheid worden omgesproken.

De indruk wordt gewekt dat wij een uitzinnig moeilijke bijbel hebben en dat je om de bijbel te lezen wel theoloog, om niet te zeggen: geheimschriftkundige moet zijn.

Terwijl de Schrift zichzelf aanprijst als het Woord van God dat de eenvoudigen wijsheid leert.

Jezus horen we er in het evangelie over klagen dat de Schriftgeleerden de sleutel der kennis verstopten. (Lukas 11:52). Die klacht, die aanklacht zou Hij ook vandaag kunnen laten horen.

Dat is een vreselijke mogelijk-

heid van alle Schriftgeleerdheid dat zij de sleutel der kennis weg-stopt.

Daarom moeten alle Schriftuit-leggers voortdurend bidden om de Heilige Geest, de Geest van God en Christus, om de mensen de Schrift werkelijk te openen in plaats van te sluiten.

Zeker zijn er moeilijke teksten, maar verreweg de meeste en verreweg de belangrijkste zijn eenvoudig.

Zo ook het Woord van Jezus over het belasting betalen.

Velen maakten daar in zijn dagen een punt van: belasting betalen, ja-nee?

En men stelde ook Jezus voor die vraag.

Wat zegt Jezus? Hij houdt het praktisch. Hij zegt: jullie met je theorieën, jullie met je verhalen, doe je portemannaie eens open! Bekijk je geld eens! Geld van de keizer, geld van het systeem.

Jullie gebruiken het, jullie kopen en verkopen er mee, jullie draaien dus mee in het systeem.

Waarom zou je dan opeens 'nee' gaan zeggen als het erom gaat dit systeem te onderhouden? Wat toch het doel van alle belastingen is! Dat is toch gehuichel?

Van Jezus zelf ook. Het zou toch huichelachtig van Hem zijn als het waar was wat deze uitleggers beweren dat Hij om principiële redenen geen geld op zak droeg en daarom moest vragen: tóón mij een munt? Dat Hij dus geen geld op zak had omdat-ie d'r 'teugen' was? Dat zou toch huichelachtig zijn?

„Jezus zelf liet zich nietin met het vieze geld, o nee!, o nee!” Oh, juist. En daarom zeker liet Hij Judas de kas beheren (Joh. 13 : 29) en speelde Hij aan dat zwarte schaap die zwarte Piet toe. Ach nou toch!

Geloof u nu werkelijk dat een Jezus van zulke bedenkelijke trucjes 'Heiland der wereld' geworden zou zijn?

Geloof u in zo'n schijnheilige Jezus?

Terecht geven zijn tegenstanders Hem toch de eer dat Hij waarachtig is en de weg Gods in waarheid leert? Zo kennen wij onze Heiland toch? Zo is Hij ook!

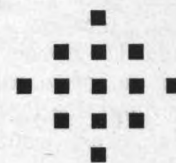
En als Hij vandaag onder ons verkeerde en de luidruchtige maatschappij- en systeem-kritici zou horen, die nu óók, net als toen, toegekomen zijn aan de vraag: belasting betalen, ja of nee? – dan zou Hij vanuit diezelfde praktische en waarachtige instelling van toen tegen ze kunnen zeggen: 'meneer, zoudt u even een blik willen werpen op uw salaris-strookje? U eet van het systeem dat u kritiseert. En niet eens zo'n heel dunne boterham!

Zou dat u misschien tot enige matiging kunnen brengen in uw kritiek?

Jezus leert ons de weg Gods in waarheid. Laten wij dat hoog houden. Ook als wij zelf ons belasting-biljet invullen. Dat we daarin als christenen eerlijk en betrouwbaar zijn en naar vermogen waardering opbrengen voor het stelsel, waarin we functioneren.

Al heeft dat systeem ook fouten, geef aan de keizer wat de keizer toekomt.

Maar bouw uw eigenlijke levenshuis op God, die blijft als alle keizers allang gestorven zijn.

Amsterdam tussen Bethlehem en Troje

Op zondag naar de schouwburg

De voorname Amsterdammers die gekomen waren om door hun aanwezigheid extra luister te geven aan de feestelijke opening van de nieuwe schouwburg, kregen héél wat mee naar huis om er daar nog eens goed over na te denken. En te praten, natuurlijk! Het was zondag 3 januari 1638. Jammer dat het plechtige gebeuren niet had kunnen plaats vinden op de dag die in de bedoeling had gelegen: de tweede kerstdag. Maar ja, als je sinjeur Vondel vroeg voor zo'n gelegenheid een toneelstuk te maken, kon je eigenlijk ook wel verwachten dat het niet zonder problemen zou gaan. En natuurlijk had hij weer moeilijkheden met de dominees gekregen. Dat was trouwens niet de eerste keer. En hij was ook niet de enige. De burgemeesters hadden ook heel wat met die dominees te stellen. Het waren merkwaardige tijden.

Soms gebeurde het dat een predikant vanaf de kansel het volk zó had opgehitst dat na afloop van de dienst de ramen bij een van zijn remonstrantse collega's werden ingegooid. Het was de heren predikanten góed te verstaan gegeven dat zóiets niet getolereerd kon worden. Het moet zelfs eens gebeurd zijn dat een burgemeester die op een zondag vanaf de kansel persoonlijk op scherp vermanende manier was toegesproken, de week daarna vóóraan zat en tijdens de hele dienst een pistool op de prediker gericht had gehouden. Ja, het sprak hun wel aan, wat ze op het toneel een legeraanvoerder hoorden zeggen:

„Een krijgsman laat zich niet door papen ringeloren”.

De heren van Amsterdam lieten zich ook niet op de kop zitten. Niet door de regering in Den Haag die na verschijning van Vondels toneelstuk Palamedes had geëist dat de dichter aan Den Haag zou worden uitgeleverd, omdat voor iedereen duidelijk was dat in dat stuk Palamedes model stond voor Oldebarneveld en dat de Haagse heren zijn moordenaars waren. Maar Amsterdam kon zijn eigen boontjes wel doppen! Van uitlevering kon geen sprake zijn. En sinjeur

**DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE**

Vondel werd aan het verstand gebracht dat hij toch werkelijk een beetje moest uitkijken, begrepen?

Nee, Den Haag had het in Amsterdam niet voor het zeggen. En de dominees ook niet, dat moesten ze niet denken. Maar ja, je moest de ergste moeilijkheden, als het kon, natuurlijk wel uit de weg gaan, ook al was het dwaasheid wat er tégen het toneelstuk over Gijsbrecht van Aemstel werd gezegd. Er zouden „roomse elementen” in voor komen! Ja, natuurlijk, wat anders? Het speelde toch in de Middeleeuwen en toen was toch iedereen Rooms? Dwaasheid om je daar druk over te maken. Wat had je aan die scherp-slijperij. Als het kon, dreven zij toch ook handel met de Spanjaarden? En waaraan was de welvaart, de rijkdom in Amsterdam te danken? Toch zeker aan de voorzienigheid der heren? Nou dan!

Goed, men kon er niet onder uit, de opvoering was een week uitgesteld. En nu was

iedereen toch wel benieuwd wat er te zien en te horen zou zijn. Daarom kwámen ze. Op zondag! Wat de dominees dáárvan zeiden, weet ik niet. De opvattingen waren toen kennelijk anders dan in latere tijden, dat is uit het voorgaande wel duidelijk geworden.

„Zij zal met groter glans uit as en stof verrijzen”

Met voldoening moeten de heren geluisterd hebben naar de woorden van de engel Rafaël tegen het einde van het stuk:

*„Al ligt de stad verwoest, en wil daarvan niet ijzen:
zij zal met groter glans uit as en stof verrijzen”.*

Dat was uitgekomen! Een prachtige stad was er aan de Amstel verrezen. Een stad om trots op te zijn:

*„In 't midden van de twist en 't woeden
nimmer moe,
Verheft uw stad haar kroon tot aan de
hemel toe,
En gaat door vuur en ijs een andre wereld
vinden,
En dondert met geschut op alle vier
de winden.”*

Inderdaad, ze lieten zich niet op de kop zitten. De weg naar Indië zóu bevaren worden, zelfs hadden ze geprobeerd door het ijs van het hoge noorden die weg open te breken. Dat was weliswaar niet gelukt, maar ze hadden het toch maar geprobeerd. En via de andere route lukte het dan toch maar wel. En ja, inderdaad, in alle windstreken had men geleerd het Hollandse geschut te respecteren. Terecht ook kregen zij een eerbetoon, de heren die het allemaal zo goed wisten te regelen:

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.
Voor studenten f 38,— p. jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Redactie ontving

Wolfgang Juhre, Waarom met een naar de dokter. Oude geneesmiddelen herontdekt. Een boek voor zieken en gezonden. 211 blz., f 25,—; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

M. Koffeman-Zijl, Goed nieuws; gedichtenbundel; 47 blz., f 8,95; Kok, Kampen.

Dr J. Douma, Rondom de dood, 172 blz., f 21,—; uitg. Van den Berg, Kampen.

Dr J. Douma, Homofilie, 117 blz., f 15,50; uitg. Van den Berg, Kampen.

Margreet van Eerten, Droom of werkelijkheid. Het verhaal van een moeder van een autistisch kind. Voorwoord: Henk Algra. 95 blz., f 14,50. Uitg. Buijten en Schipperheijn BV, Amsterdam.

E. Ijskes-Kooger, In Zijn schaduw; gedichtenbundel; 48 blz., f 7,95; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

Jaap Windig, De weg naar vrede. 128 blz., f 16,90; uitg. Boeken-centrum BV, s-Gravenhage.

Honderd vijftig jaar gemeenten en predikanten van de gereformeerde kerken in Nederland; jubileumuitgave met bibliografie. Uitgave van het bureau van de gen. synode van de Geref. Kerken in Nederland. 380 blz., f 19,25; te bestellen door overmaking van dit bedrag op post-

rek. nr. 513153 van het Dienstencentrum te Leusden, onder vermelding van: 150 jaar.

Dr W. Aalders, drs C. den Boer, drs A. de Reuver — Barth, Kohlbrugge, Miskotte, ontwikkeling of breuk? 80 blz., f 14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Assen

Ds W. Janse van Katwijk aan Zee heeft bedankt voor het op hem uitgebrachte beroep.

Ned. Geref. Kerk Vlaardingen

Candidaat H. J. Bruins van Kampen heeft het op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk Heemstede-Lisse

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds W. H. Louwerse te Langerak.

Ned. Geref. Kerk Bunschoten-Spakenburg

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds J. H. Kamerbeek van Kampen.

Ned. Geref. Kerk Marknesse-Zwartsluis

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat L. G. Compagnie te Kampen, die onlangs slaagde voor het doctoraal examen aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Tehuisgemeente Groningen

De Tehuisgemeente van Groningen heeft een beroep uitgebracht op ds J. Horsman te Dordrecht.

Ned. Geref. Kerk Rotterdam-Overschie

Met ingang van 1 februari 1985 is benoemd tot pastoraal medewerker van de Ned. Geref. Kerk te Rotterdam-Overschie de heer G. J. Zwarts, Schefferstraat 7b, 3033 RL Rotterdam, tel. 672044. Hij komt in de plaats van kandidaat A. W. Vos, die zich, na praeparatoir examen op 14 febr. a.s., beroepbaar hoopt te kunnen stellen.

Op 16 december j.l. overleed, en ontsiep in Jezus, onze lieve Vader, Grootvader en Overgrootvader

HATE BUITENBOS

weduwnaar van Hermina Enderman

op de leeftijd van 93 jaar.

Enschede: J. Geuverink-Buitenbos
K. Geuverink

Rijswijk (Z.H.): A. H. Buitenbos
Edmonton (Can.): G. Verburg

Kleinkinderen en achterkleinkinderen

7512 EJ Enschede. 20 december 1984
Varviksingel 27

De begrafenis heeft inmiddels in familiekring plaatsgevonden.

De Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte onderhoudt leerstoelen in Leiden, Utrecht, Rotterdam, Delft, Eindhoven en Groningen. Zij geeft het blad 'Beweging' uit en organiseert studie- en vormingsactiviteiten. Deze Stichting gaat uit van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte, die wetenschappelijke studie verricht en het blad 'Philosophia Reformata' uitgeeft. Vanuit het Centrum, nu gevestigd in Maarssen, worden deze activiteiten georganiseerd en ondersteund, worden congressen georganiseerd en wordt de fondswerving geleid. Op dit Centrum werken reeds een full-time secretaris en een part-time studiesecretaris.

Wegens vertrek van de huidige medewerker en met het voornemen de functie uit te breiden, zoekt de STICHTING VOOR REFORMATISCHE WIJSBEGEERTE voor haar Centrum een

DIRECTEUR

Taakaanduiding:

- presentatie en bekendmaking van doel en activiteiten van de Stichting
- fondsenwerving
- beleidsvoorbereiding en uitvoering
- organisatie van het Centrum

Profiel:

- christelijke levensovertuiging en affiniteit met de reformatorische wijsbegeerte
- opleiding op universitair of HBO-niveau
- ervaring op het gebied van voorlichting en/of publiciteit
- leeftijd vanaf 30 jaar

Het salaris zal worden vastgesteld in overeenstemming met de functie. Inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij:

drs. J. G. van Oord, voorzitter — 03406-1961
ir. T. de Boer, secretaris — 03465-68855

Schriftelijke sollicitaties worden graag ontvangen door de secretaris, Fazantenkamp 672, 3607 DN Maarssen.

De Ned. Ger. Kerk van Hardinxveld-Giessendam wil 2 van de haar toegewezen

bejaardenwoningen

verhuren aan derden.

Gegadigden kunnen zich in verbinding stellen met L. Boer, Troelstraat 46, 3371 VL Hardinxveld-Giessendam. Tel. 01846-3864.

Aan onze adverteerders

Indien U voor het plaatsen van een advertentie ons een zgn. „print” toezendt, zijn wij genoodzaakt om extra kosten in rekening te brengen voor het maken van een MAT LEESBAAR NEGATIEF. Mocht U ons direkt een MAT LEESBAAR NEGATIEF kunnen leveren dan is ons dat zeer welkom en worden er geen extra kosten in rekening gebracht.

De drukker

Geef Pjotr een (kinder) Bijbel

Comité v. aanbeveling: Prof. Dr. Ir. J. van Bommel, Nel Benschop, Henk Binnendijk, Gert Doornbal, Prof. Dr. C. Graafland, Gien Karssen.

Pjotr is een van de miljoenen kinderen in Oost-Europa die graag een kinderbijbel willen. In het Oostblok woedt een ideologische strijd om de kinderziel. Laten wij Pjotr en zijn leeftijdgenoten het evangelie in handen geven.

Stichting "Antwoord" streeft er naar 100.000 kinderbijbels er heen te brengen. Prijs per exemplaar: f 20,—, inclusief vervoer. Hoeveel neemt u er voor uw rekening?

Pjotr heeft een boekje geschreven voor zijn leeftijdgenoten in Nederland. Omdat hij veel heeft te vertellen. Maar hij kan niet zelf hierheen komen. Het (dunne) boekje kost niets.

Vraag 't aan bij Stichting "Antwoord", postbus 198, 4700 AD Roosendaal.

Giro
1166

stichting
antwoord